

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Трансформаційні процеси, що відбувалися в економіці та політичному житті України протягом останніх років не могли не відобразитись на стані ринку праці та сфери зайнятості населення. Зокрема, чітко проявили себе такі позитивні тенденції, як піднесення економічної активності населення, скорочення рівня безробіття; зменшення кількості зневірених у пошуках роботи незайнятих громадян працездатного віку, зростання попиту на робочу силу з боку суб'єктів господарювання, збільшення обсягів працевлаштування незайнятого населення, у тому числі за рахунок введення нових робочих місць.

Дані тенденції свідчать не лише про деяке піднесення вітчизняної економіки, а й про підвищення ефективності системи державного регулювання ринку праці та зайнятості населення. Поряд із цим у більшості регіонів України помітний дисбаланс між попитом на робочу силу та її пропозицією, який пов'язаний з невідповідністю якісних характеристик наявних і новостворених робочих місць і претендентів на них. Новітні трансформаційні зрушення в економіці, залучення нашої держави до інтеграційних процесів, можуть призвести до поглиблення такого дисбалансу у зв'язку зі змінами структури зайнятості та попиту на робочу силу на користь невиробничої сфери і наукомістких високотехнологічних галузей. Саме тому нагальною необхідністю визнається запровадження принципово нових важелів регулювання ринку праці та зайнятості, а також адаптації до цих процесів відповідного організаційно-економічного механізму його забезпечення [1, с.56].

Необхідною умовою успішного функціонування ринкової економіки на національному і регіональному рівнях є застосування державних організаційних механізмів регулювання зайнятості населення. Реалізація механізму державного регулювання зайнятості передбачає тісну взаємодію, координацію зусиль на всіх рівнях державного управління і місцевого самоврядування. Держава, здійснюючи політику зайнятості на національному і регіональному рівнях, досягає стратегічних і тактичних цілей. Стратегічна ціль полягає у забезпеченні високого рівня життя, створенні умов для всебічного розвитку людини на основі економічного зростання.

Тактична ціль – це збалансованість попиту і пропозиції робочої сили на основі попиту і пропозиції робочих місць, забезпечення повної, продуктивної і ефективної зайнятості.

У процесі впровадження політики на ринку праці держава, як суб'єкт ринку праці, виконує такі функції: законодавчу (нормативно-правове регулювання обставин та умов діяльності суб'єктів ринку праці); соціально-економічну (забезпечення раціональної структури зайнятості, стимулювання попиту на робочу силу); соціального захисту незайнятого населення; регулювання ринку праці непрямыми методами (засобами фіскальної, демографічної, житлової політики тощо) [2, с.78]. Усі вказані функції можна об'єднати у більш узагальнені – стимулюючу та регулюючу. Механізм регулювання ринку праці – це система методів, форм та підойм цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою приведення його до рівноважного стану та забезпечення ефективного функціонування з урахуванням специфіки стадії розвитку об'єкта, особливостей регіонального розвитку та кількісно-якісних ознак об'єкта. Нині поряд із макроекономічними методами впливу особливої ваги набувають інституційні засоби регулювання, які до певної міри узгоджують ринкове саморегулювання із державним.

Держава як учасник та водночас інститут національного ринку праці має виключні можливості впливу на попит і пропозицію праці. Використовуючи розгалужену інфраструктуру ринку праці, держава може переорієнтуватися з регулювання реєстрованого ринку праці на весь обіг робочої сили в країні. З метою реалізації державної політики зайнятості населення, професійної орієнтації, підготовки та перепідготовки працевлаштованих та соціальної підтримки громадян, які тимчасово не працюють, у порядку визначеному Кабінетом міністрів України, була створена Державна служба зайнятості населення України, діяльність якої здійснюється під керівництвом Міністерства праці та соціальної політики України, місцевими державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування. Служба зайнятості в Україні сформувалась як централізована державна система і функціонує на основі Закону України „Про зайнятість населення” [3]. Створення служби зайнятості ґрунтувалося на світовому досвіді і міжнародних нормах. В Україні функціонують такі центри зайнятості: державний, Кримський республіканський, обласні, районні та районні у містах [4, с.25].

Послугами Державної служби зайнятості впродовж 2001–2005 рр. скористалися майже 11,6 млн. чол. із числа зареєстрованого в ній незайнятого населення. За її сприяння на вільних та новостворених робочих місцях працевлаштовано понад 5,1 млн. чол. із числа

незайнятого населення. З них 211 тис. безробітних започаткували власну справу шляхом одержання одноразової виплаченої допомоги по безробіттю для організації підприємницької діяльності, понад 163,7 тис. чол. працевлаштовано шляхом надання дотації роботодавцям на створення нових робочих місць за рахунок Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Більш як 1,9 млн. чол. із числа незайнятого населення залучено до участі в оплачуваних громадських роботах, понад 706,2 тис. пройшли навчання за професіями, що користуються попитом на регіональних ринках праці [5, с.74].

Розглядаючи державну політику зайнятості, не слід зводити її тільки до прийняття відповідних законів, указів, постанов. Ця політика в рамках держави впливає на кожний суб'єкт ринку праці та інституції, що регулюють зайнятість населення в країні, тому територіально-адміністративний устрій країни вимагає здійснювати державну політику зайнятості не тільки у формально визначеному правовому полі, а й з урахуванням наявної економічної, соціальної, культурної і політичної ситуації, що притаманна кожному регіону країни. Вона пов'язана з розробкою стратегічного курсу суспільства, основних напрямів політики держави та способів досягнення її цілей та поставлених завдань. Теоретичною основою державного регулювання має бути певна концепція, що визначає цілі й принципи такого регулювання і водночас враховує взаємозв'язки завдань у сфері зайнятості та інших соціальних і економічних цілей, органічно вплетена в систему стабілізації і реформування економіки.

В основу заходів державного регулювання повинно бути покладено заохочення до економічного зростання, підвищення ефективності виробництва, продуктивності праці, що розглядаються як найважливіші умови підтримки і створення ефективною зайнятості. Механізм регулювання зайнятості населення має вдосконалюватися відповідно до нових умов розвитку економіки, структурної її перебудови, зміни пріоритетів у соціально-економічній політиці держави. Зважаючи на те, що в ринковій економіці рівень зайнятості населення і розподіл робочої сили за сферами і галузями зумовлюються попитом і пропозицією робочої сили, держава повинна підтримувати умови для максимальної відповідності попиту на робочу силу її пропозиції. Регулювання попиту на працю відбувається багатьма каналами, але першочергового значення набуває стимулювання створення нових робочих місць. Для цього необхідно використовувати систему держзамовлень, державних субсидій, податкових та кредитних пільг. Необхідно ширше розвивати практику надання дотацій працедавцям для працевлаштування безробітних. При цьому, за існуючого позитивного

досвіду служби зайнятості, акценти для підвищення ефективності необхідно змістити на пріоритетність дотування тих підприємств, які працюють у перспективних галузях, економічно рентабельних, здатних зробити Україну конкурентоспроможною. Разом із тим, потрібно підвищувати гнучкість дотування із конкретизацією кожного випадку, надаючи перевагу працевлаштуванню соціально уразливих громадян. Враховуючи впровадження інноваційних форм роботи служби зайнятості, нині акценти у політиці зайнятості справедливо зміщено на активізацію зусиль безробітних щодо самозайнятості, підвищення мотивації до праці, стимулювання власного усвідомленого ставлення до праці. Особливу увагу у роботі служби зайнятості приділено професійному навчанню, перенавчанню та підвищенню кваліфікації безробітних громадян. Вимоги ринку стрімко змінюються, тому нині освітній процес триває майже усе життя. Працедавці шукають працівників високої кваліфікації, до фахової кваліфікації і мобільності працівників висувуються жорсткі вимоги. Тому якісне навчання – це один з ефективних напрямів активної політики зайнятості, кінцевою метою якого є підвищення рівня конкурентоспроможності та працевлаштування особи.

Отже, державне регулювання зайнятості, забезпечуючи зміни у її рівні й структурі, має, по-перше, створити умови для послідовних переміщень трудових ресурсів з урахуванням справжніх розмірів і глибини диспропорції в їх розподілі, й, по-друге, покласти в основу цих переміщень критерії економічної діяльності й ефективності господарювання. Держава виступає гарантом виконання соціально орієнтованих ринкових програм, вона є єдиним посередником між працею і власністю, здатним забезпечити нормативну базу для соціального партнерства, в рамках якого погоджуються їхні соціально-економічні інтереси. Забезпечення зайнятості населення можна і необхідно проводити як прямими, так і непрямими методами. До останніх належать підтримка діяльності малих підприємств та сприяння розвитку власного бізнесу, стимулювання самозайнятості як альтернативи найму, підвищення уваги до розвитку малих та монофункціональних міст. Механізм регулювання зайнятості населення має вдосконалюватися відповідно до нових умов розвитку економіки, структурної її перебудови, зміни пріоритетів у соціально-економічній політиці держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандур С.І., Кучинська О.О. Механізм регулювання ринку праці та зайнятості населення України: проблеми формування, складові, стратегічні завдання // Економіка та держава. – 2005. – №4. – С.56–59.
2. Козарь Т.П. Сучасні проблеми державного регулювання ринку праці на регіональному рівні в Україні // Економіка та держава. – 2006. – №10. – С.78–79.

3. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.03.91 р. № 803-ХІІ.
4. Волківська А.М. Принципи державної політики та інструменти регулювання зайнятості в Україні // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2005. – №1. – С.24–26.
5. Основні напрями впровадження державної політики зайнятості на період до 2009 р.: Затверджені постановою КМ України від 5 липня 2006 р. №922 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – С. 73–77.